

1848. március 15-e Pest-Budán

(Ünnepély az általános és a középiskolák számára)

Vilmosné Risai Mária

nyugalmazott szaktanácsadó, Fővárosi Pedagógiai Intézet, Budapest

A
2.3
1

Mind a felnőtt-, mind a gyermektársadalomban rendkívül nagy szerepe van – a családiak mellett – közösségi ünnepeinknek. Ide sorolhatjuk az iskolai ünnepélyeket is. Méltó ünneplés időigényes, körültekintő, szerteágazó, komplex, tudatos pedagógiai munka eredményeként jöhet létre. Ehhez kívánunk segítséget adni az ünneplés kultúrájáról, eszmeiségéről, személyiségformáló szerepéről, valamint a szervezés és lebonyolítás módszertanáról szóló írásunkban. Emellett nemzeti ünnepünkről teljes terjedelmű alternatív forgatókönyveket is közlünk, melyeknek felhasználását természetesen a tanári szabadság maximális tiszteletben tartásával képzeljük el.

Tartalom	Oldal
1. Gondolatok az iskolai ünneplés kultúrájáról	2
2. Az ünnepelt esemény üzenete az utókornak	3
3. Felhasznált és ajánlott irodalom	4
4. Módszertani ajánlások az előkészítéshez, szervezéshez, lebonyolításhoz	5
5. Ajánlott forgatókönyv általános iskolai ünnepélyhez („A” változat)	8
6. Ajánlott forgatókönyv középiskolai ünnepélyhez („B” változat)	15
7. Ellenőrző lista	21

1. Gondolatok az iskolai ünneplés kultúrájáról

Minden nép maga teremti meg történelme során közös ünnepeit, amelyben azt juttatja kifejezésre, hogy múltjában mely eseményeknek tulajdonít örök érvényű jelentőséget. **Az ünnep tehát méltatás, események, személyek ki-, illetve felemelése egy nemzet történelmének folyamából.** A múlt felidézésének olyan módja, amely céljához méltó intellektuális és érzelmi attitűdöket kell hogy kiváltson az emlékező utókor egyéneiből, kisebb-nagyobb közösségeiből. Az ünneplés kultúrája ezt képes építeni, hiánya viszont romboló lehet.

Terjedőben a „**mozilátogatás**” gyakorlata, amikor intézményi vagy kerületi (kistérségi, kisvárosi) szinten különösebb előkészítés, megfelelő ráhangolás nélkül közösen megtekintenek a tanulók tanáraikkal valamely, az ünnep témáját feldolgozó, tartalmi és filmesztétikai értékeit tekintve jól, vagy kevésbé jól sikerült játékfilmet. Tanuló, tanár egyaránt örül, hiszen nincs tanítás, viszonylag csekély kényelmetlenség (utazás, fegyelmezés) árán megtörtént a „megemlékezés”. Terjedelmi okokból e mód negatív vonzatait (ünnepi hangulat hiánya, a történelmi téveszmék, tévhitek, a torz szemlélet, az indokolatlan, hamis heroizálás, illetve deheroizálás veszélyei) nincs módunk kifejteni, csupán megállapítjuk, hogy megítélésünk szerint egy igénytelen, az ünneplés kultúrájának hiányára valló, nemkívánatos jelenségről van szó.

Éppen e felismerésből és a hagyományos iskolai ünnepélyek unalomba és érdektelenségbe fulladásának tapasztalatából fakadóan történnek olyan kísérletek, amelyek a megszokott klisékkel szakítva, az ünnep élményének maximalizálása érdekében egy- vagy többnapos (esetleg még hosszabb időtartamú) **formabontó, rendezvény sorozatok változatos formáit** gondolják méltónak az ünnepléshez. Ezek kétségtelen erénye a pozitív értékek érdekében történő elmozdulás hatalmas tanári és tanulói erőfeszítések árán. Az útkeresés mindenképpen méltánylandó. A baj csak az lehet, ha esetleg egy ilyen program – annak ellenére, hogy sok tanuló vesz részt benne aktívan – mégsem válik hatásaiban igazán ünnepivé, hanem – ha mégoly ötletes, kreatív tevékenységek sorozatából áll is össze – „csupán” rendezvény vagy verseny szellemében zajlik, s a tanulók is csak megoldandó feladatként kezelik a rájuk osztott különböző szerepeket, tevékenységeket. A program kevésbé érheti el nevelési céljait, ha hiányzik belőle az ünnep mértéktartó pátosza.

Az ünnep tisztelgés, egy pillanatnyi megilletődött visszatekintés, együttérzésre és együttgondolkodásra készlet, ettől válhat katartikus élménnyé. Ennek vannak tartalmi, formai és időbeli kritériumai is, ezek összessége az ünneplés kultúrája.

Összeállításunkban a *mit és hogyan ünnepeljünk* kérdéseit középpontba állítva adjuk közre gondolatainkat. Természetesen magunk is – érezve a megújulás szükségességét – keressük az optimális megoldásokat. Az ügy hasznára válhatna, ha felvetéseink, elgondolásaink vitára serkentenének a tantestületekben, szakmai fórumokon, továbbgondolásra ösztönöznének, és konstruktív pedagógiai elképzeléseket eredményeznének az ünneplés kultúrájának alakításában. Ne felejtjük el – jelen közállapotaink is erre intenek –, hogy **felnötként is csak azok lesznek képesek méltó ünneplésre, akik erre szocializálódnak életük kisebb-nagyobb közösségeiben.**

2. Az ünnevelt esemény üzenete az utókornak

A történelmi évfordulókhoz kötődő ünnepélyek rendezésében **a történelemtanár lehet az egyik kulcsfigura.** Elsősorban rá számíthatunk az ünnep hiteles történetének tudatosításában és annak megfogalmazásában, hogy mit üzen a múlt a jelennek. (Az ő szakmai felkészültségének naprakésznek kell lennie, ismernie kell a tudományban létrejött konszenzusokat, hiszen csakis ez lehet a tartalmi mérce.) Az ünnepre fel kell készíteni a pedagógusközösséget is. **Egyetértésre kell jutni a „mit ünneplünk?” kérdésre adandó válaszban.** Ne felejtjük el, hogy az ünnepélyek is formálják a történet-tudatot, szemléletet nyújtanak, alakítják az ön- és a nemzeti identitástudatot egyaránt. Nagy tehát a felelősség! Nemzeti történelmünk, távolabbi és közelmúltunk értékelését gyakran torz téveszmék, hamis illúziók, s leginkább a politikai kurzusok által befolyásolt aktuálpolitikai érzelmi viszonyulások jellemzik. Ezért itt is erkölcsi és szakmai kötelezettség a „*sine ira et studio*”¹ elvének betartása.

Az utolsó másfél évszázad keserű tanulsága, hogy 1848 az ünneplésen túl felhasználható egy-egy korszak ideológiájának elfogadtatására, propagálására is. Napjainkban úgy gondoljuk, hogy meg kell maradnunk az ünneplés méltóságánál, s ennek alapján kell megfogalmaznunk e nevezetes dátum üzenetértékét. Éppen ezért célszerű, ha időben nem lépünk túl e napon, megállunk, és rekonstruáljuk 1848. március 15-e krónikáját. Akkor e nap örömnemep volt, hiszen Pes-

1 Latin nyelvű szállóige, jelentése: „indulat és részrehajlás nélkül”

ten békés forradalom zajlott le az ifjú generáció vezetésével ugyanazokért a célokért, amelyekért Európában, különösen a Habsburg-birodalom kereteit feszegetve más népek is küzdöttek: a polgári nemzetállam születéséért. Igaz, hogy a modern magyar nemzet formálódása a reformkorban történt, de ezen a napon vált tömegélménnyé, olyan érzelmi és társadalmi realitássá, amely nemzeti identitástudatunk egyik meghatározó eleme. **A kor követelményei felismerésének képességét, az egyetemes haladás, megújulás és korszerűsödés tettvágóját ünnepeljük tehát, mint örök érvényű társadalmi értékeket.** Ez ennek a napnak az üzenete az utókornak.

Szakítani kívánunk tehát a magyar történelem téveszméken alapuló tragikumra hajló felfogásával. 1848 forradalma visszafordíthatatlan modernizációs folyamatokat eredményezett hosszabb távon is (például jobbágyfelszabadítás, modern államszervezet, hivatalnokrendszer, polgárosodás és gazdasági fellendülés a dualizmus idején), ezt a történettudomány számos értékelése igazolja (Kosáry Domokos, Gerő András, Spira György, Niederhauser Emil). Kár, hogy ezek az értékítéletek még nem váltak tudatformáló közkinccsé. **A szabadságharc gyakran tragikus, hősi küzdelmei, leverése feletti bánkódásunk tehát nem témája ünnepünknek, azt majd október 6-án megteesszük fejet hajtva, adózva az áldozatok emlékének, de nem ünnepelve.**

3. Felhasznált és ajánlott irodalom

VÁRADY Géza: *Ezernyolcszáznegyvennyolc, te csillag.* (43–68. old.) Gondolat, Budapest, 1976. (Magyar História sorozat)

SPIRA György: *Petőfi napja. Sorsdöntő történelmi napok.* Akadémiai Kiadó, Budapest, 1978.

KOSÁRY Domokos: *Újjáépítés és polgárosodás 1711–1867. (XI. Fejezet)* Háttér Lap- és Könyvkiadó, Budapest, 1990.

GLATZ Ferenc: *Ünnepeink 1945–90. (Tanulmány)* História – Történelmi folyóirat 1992/10. Ünnepek (tematikus szám)

VELIKY János: *A polgárosodás hajnala. (IV. Fejezet)* ADAMS Kiadó, Budapest, 1993.

GERŐ András: *Az ellopott forradalom. (Tanulmány)* Rubicon – Történelmi folyóirat 1998/2. 1848–1849 (tematikus szám)

História – Történelmi folyóirat 1998/3. Forradalmak a Duna mentén 1848–49. (Tematikus szám)

4. Módszertani ajánlások az előkészítéshez, szervezéshez, lebonyolításhoz

4.1 Előkészítés

Ünnepi készülődés

Fontos az iskolai közösség felkészülése, ráhangolódása az ünnepre bármely iskolatípusban. Érezze az iskola vezetősége és valamennyi tanára kötelességének az ezzel kapcsolatos munkák összehangolását. Öltöztessük „ünneplőbe a szívünket”, teremtsünk alkalmakat és lehetőséget a pozitív attitűdök kialakulására. Ennek egyik módjaként – hasonlóan a családi ünnepekhez – **javasoljuk a környezet, az ünnepély helyszínének (tornaterem, színházterem), az osztálytermek rendbetételét a tavaszi nagytakarítások otthoni hagyományainak megfelelően.** Csinosítsuk környezetünket az ünnephez kapcsolódó dekorációval (fali képek, rajzok, irodalmi idézetek, a rajzórakon készült gyermekrajzok) vagy egyéb díszítőelemekkel, zöld növényzettel. Ha mindez az életkori sajátosságoknak és az intézmények adottságainak megfelelően történik, meghitté teheti az ünnep hangulatát.

A külső megjelenésnek, az öltözetnek is az ünnepi alkalomnak megfelelőnek kell lennie (ünnepi, illetve formaruha, speciális intézményi tartozékok: kitűző, jelvény, sál, nyakkendő) mind a tanárok, mind a tanulók részéről. Az ez alkalommal elmaradhatatlan kokárdát maguk a tanulók készíthetik el közös megegyezés szerint, lehetőleg egyéenként, mindenki a sajátját.

Végül szülessék elképzelés az ünnepély helyszínének díszletezéséről, technikai felszereléséről az ezekért felelős szaktanári teamek között, a forgatókönyvnek megfelelően.

Tartalom, az ünnepély szellemisége

Az ünnepély rendezése közös tanári és tanulói munka eredménye. Ajánlatos olyan szaktanári csapatot szervezni, ahol biztosított a konstruktív kollegiális viszony. Nyilvánvaló, hogy – hasonlóan a közgondolkodáshoz – a tanári társadalom is meglehetősen heterogén világnézet és szellemiség tekintetében, és sokszor áttételes ismeretek birtokában viszonyul történelmi múltunk kiemelkedő eseményeihez. Ezért is jó, ha kardinális szerepet szánunk a történelemtanárnak, aki felelhet a „mit, miért ünneplünk?” kérdéskörének kollégáival való megbeszéléseért (megvitatásáért), s a nézetek kavalkádjában türelmes, toleráns ütköztetéseken keresztül a meggyőző konszenzus megteremtéséért. Mindenekelőtt ennek az egyéni érzelmet és értelmet is érintő nehéz feladatnak kell megtörténnie, csakis ezt követheti a megvalósítás semmivel sem könnyebb munkája.

Ehhez szántuk segítségül, summázva a történettudomány eredményei alapján a legfontosabb tényeket, alapelveket és az ezekből adódó következtetéseket írásunk bevezető fejezeteiben.

4.2 Szervezés

Munkacsoportok szervezése

Ezután kerülhet sor akár saját forgatókönyv részletes kimunkálására a felkérés után arra vállalkozó kettő–négy (például történelem, irodalom, drámapedagógus, ének-zene) szaktanár részvételével, a határidő, az egész munkát koordináló és a részterületek felelőseinek pontos megjelölésével. Alternatív lehetőség az általunk felkínált kész forgatókönyv, melynek ismertetésekor dönteni kell az esetleges változtatásokról, a szükséges korrekciókról vagy éppen a változatlan felhasználásáról. E közös döntés után – amely gyakran többszöri együttgondolkodás eredményeként jön létre – a munkában részt vevő valamennyi tanár szakterületének megfelelően felméri, meghatározza saját feladatát, továbbá annak költségeit. Végül javaslatokat tesznek, és megegyeznek a szereplő és a technikai lebonyolításban közreműködő tanulók személyére vagy közösségére (válogatott csapat, vagy egy osztályközösség...). Így áll össze a teljes tanári-tanulói stáb.

Az ünnepély sikere állhat vagy bukhat azon, mennyire sikerül ezeket a tanulókat személyre szólóan motiválni. Ez akkor működhet valóban hatékonyan, ha a tanulói közösség is elismeri mindazokat a személyes értékeket, készségeket, képességeket, amely a tanár választásainak szempontja volt.

Optimális időtartam

Az általunk kínált kész forgatókönyvek felhasználása során a felkészülés időtartamát az „A” variáció esetében két-három hétre, a „B” variáció esetében egy hónapra becsüljük. Ez az időtartam valamennyi szükséges tennivalót tartalmazza a koncepciótól a próbákon keresztül a szerepek előadásra kész betanulásáig. Saját forgatókönyv készítése önmagában a szükséges egyeztetésekkel együtt még egy-két hetet igényelhet.

Az ünnepély időtartama az életkori sajátosságoknak megfelelően ne legyen hosszabb 20-25 percnél („A” változat), illetve 40 percnél („B” változat), ezáltal is biztosítható a figyelem, a fegyelem, az érzelmi hatás, az értelmi feldolgozás együttes érvényesülése a várható katarzis reményében. Ennél hosszabb idő fizikai fáradtságot, a figyelem lanyhulását, szétesését, unalmat, érdektelenséget von maga után.

4.3 Lebonyolítás

A méltó ünneplés lebonyolításának szempontjai

Ha körültekintően történt az előkészítés, akkor szinte automatikusan, fegyelmezetten teszi mindenki a feladatát, és ez már fél siker. A műsor előadásával kapcsolatban az alább felsorolt főbb szempontokat ajánljuk kollégáink figyelmébe¹:

- ünnepi hangulat (épület, viselet)
- az ünnephez méltó fegyelem (de nem vasfegyelem!)
- a hallgatóság kényelme (szerencsésebb, ha nem állva hallgatják az ünnepi előadást!) és az osztályok praktikus elhelyezése (elől a kisebbek, hátul a nagyobbak)
- a technikai eszközök (mikrofon, hangszóró, egyéb auditív, audiovizuális berendezések) működésének ellenőrzése
- a szereplők érzelmi felkészítése az előadásra (izgalmak, feszültségek oldása személyre szólóan és együttesen), amelyet elsősorban a nyugodt, határozott tanári magatartás befolyásolhat kedvezően
- a befejezés és az elvonulás ünnephez méltó fegyelmének biztosítása. (Megjegyezzük, hogy ezen egyben mérhető az ünnepély határfoka is, ideális esetben az emelkedettebb lelkiállapot eleve szelídít.)

A megjelenítés módjai

Műsorunk tartalmát tekintve elsődleges szempontunk volt a történeti hitelesség. Kizárólag egyetlen nap, 1848. március 15-e eseményeire koncentráltunk. Éppen ezért elsődleges forrás, történeti dokumentum részleteit vettük alapul mindkét változatban. A kortárs memoárja kiválóan alkalmas arra, hogy kellőképpen megmozgassa a fantáziát, és empátiát váltson ki a kor emberei, eseményei iránt. Ezt a kerettörténetet bővítettük korhűen a nap eseményeinek dokumentumaival, naplórészletekkel, irodalmi alkotásokkal, zenei betétekkel, képekkel, térképpel. Célunk az volt, hogy a ma gyerekközösségét tegyük a múlt történéseinek részesévé.

A megjelenítés módját tekintve alternatív megoldásokat kínálunk:

- Általános iskolában („A” változat) az egyszerű szerepjáték elemeivel élve elejétől végig követjük a nap krónikáját, abból a megfontolásból, hogy az átfogó, kerek történet elmélyítheti mind az értelmi, mind az érzelmi befogadást.

1 Sok hasznos gyakorlati és technikai tudnivaló található a *Gyermekrendezvények előkészítése* (D 1.2) és a *Hol Volt, hol nem Volt...* (D 1.4) című cikkeinkben. (a szerk.)

- Középiskolában („B” változat) az üzenetérték eszmeiségét szem előtt tartva kiemeltünk az eseménysorból kulcsjeleneteket, és azok dramatizált változatát közöljük abból a megfontolásból, hogy a háttérismeretek birtokában képesek a tanulók az egyetemes és benne a magyar történelem „örök értékeivel” való azonosulásra úgy, hogy ezek érvényessége az utókor számára nyilvánvaló legyen.

A forgatókönyvek megvalósításához szükséges egyéb tudnivalókat a részletes leírásban közöljük. Hangsúlyozzuk, hogy ezek minden részlete szabadon változtatható, variálható.

5. Ajánlott forgatókönyv általános iskolai ünnepélyhez („A” változat)

<i>Helyszín</i>	színházterem, esetleg tornaterem színpad (játéktér) területe: minimum 40 m ²
<i>Időtartam</i>	20-25 perc
<i>Közönség száma, életkora</i>	terem befogadóképességétől és a hangosítás színvonalától függő létszámban, 10–14 éves korosztály
<i>Szereplők száma</i>	18 fő + énekkar
<i>Eszközszükséglet</i>	dekorációhoz: drapéria, Petőfi-kép, nagyméretű kokárda; vetítógép, vetítövászon, térkép; fény- és hangtechnika, zene; 1 db íróasztal székkal, lúdtoll, tintatartó
<i>Felmerülő költségek</i>	0–10 000 Ft
<i>Előkészületek időtartama</i>	2-3 hét
<i>Üzenet</i>	A kor követelményei felismerésének képességét, az egyetemes haladás, megújulás és korszerűsödés tettvágyát ünnepeljük, mint örök érvényű társadalmi értékeket.

5.1 Dekoráció, kellékek

Egyszerű, érthető, befogadható, esztétikus dekorációt terveztünk. Szempontunk volt az is, hogy minden elem egyben a jelkép funkcióját is betöltse. A szereplők mögött berakott, hosszan leereszkedő pasztellék, zöld vagy piros textilián egy kinagyított egész alakos Petőfi-képet és egy bármilyen anyagból készült nagy alakú kokárdát helyezünk el, mellette (vagy felette) eredeti helyesírással „Martius 15.” felirat kaphat helyet.

Fontos eleme a dekorációnak egy vetítővászonra kivetített térkép „Emlékhelyek Pest-Budán” címmel és az események helyszíneinek jelölésével, amely az előadás egyik funkcionális eleme lesz. Ez utóbbi miatt, de az ünnepélyesség érzete okán is nappali világosság helyett átszűrt fény, homály uralja az ünneplés színhelyét. (Petőfi-kép és térkép szinte minden tankönyvben található, ezeket csak nagyítani kell.)

Kellékek: mutatópálca vagy mágneses korongok a térképhez, körülbelül 10 példányban a 12 pont és a Nemzeti dal másolt példányai papírlapokon, egy normál méretű nemzeti trikolor

5.2 Szereplők

Narrátor: ő a főszereplő, az eseménykrónikát mondja végig, kellemes hangszínnel, jól érthetően artikulál, és szépen hangsúlyoz.

Szavalók (2 fő): a Nemzeti dalt szavalják versszakonként felváltva.

„Márciusi ifjak” (4 fő: Petőfi, Jókai, Vasvári és Táncsics): a felsorolt alakok által valóban elhangzott szövegrészeket mondják a szerepjáték stílusában.

Kar (a kellő hangerőhöz legalább 10 fő szükséges): a vers refrénjét ismétlik, és a tömegjelenetek szó- és mondatfoszlányait közvetítik ugyancsak a szerepjáték stílusában, és tömegmozgásokat adnak elő. (A mondatfoszlányokat magnóról is bejátszhatjuk, ekkor csak a megfelelő mozgásokat, mimikát adják elő pantomim műfajban.)

Térképkezelő (1 fő): a kivetített térképen mutatópálcával, vagy mágneses korong applikálásával, esetleg valamilyen felvillanó fényeffektus alkalmazásával követi a történéseket.

Énekkar: a Himnuszt és a Szózatot éneklük a hallgatósággal együtt.

A szereplők elhelyezkedésénél, mozg(at)ásánál alapvető szempont, hogy valamennyien jól láthatóak és hallhatóak legyenek.

5.3 Az ünnepi előadás szöveggönyve

Az osztályok bevonulása és elhelyezkedése alatt lemezről Beethoven V. szimfóniájának (Sorsszimfónia) első tétele hangozzék el, majd rövid csend után következzenek a *Himnusz* énekkarral közös eléneklése.

A narrátor korabeli visszaemlékezés alapján, de a könnyebb érthetőség kedvéért mai nyelvezetten, tehát másodlagos forrásként idézi fel a pesti forradalom napját levél vagy tudósítás műfajában. Ehhez ajánljuk *Birányi Ákos: Pesti forradalom. Hiteles adatok nyomán* című kötetét, amely már 1848-ban megjelent Pesten. Az ünnepélyhez kiválóan felhasználható részleteket a *História* című folyóirat 1998/3. száma közli (3–6. old.), ugyanitt található az előadáshoz szükséges térképrajz is (5. old.). E néhány oldalban minden megtalálható szinte szerepenként. Azt javasoljuk, hogy rövidítsenek a szövegen a kollégák a helyi adottságoknak és az időkeretnek megfelelően úgy, hogy az alábbi események lehetőség szerint említésre és a térképen emlékhelyként jelölésre kerüljenek:

- Reggel a „forradalom csarnokában”, a Pilvaxban (narrátor, márcusi ifjak: Petőfi, Jókai Vasvári)
- A Landerer és Heckenast-nyomda előtt (narrátor, kar, a Nemzeti dal – Petőfi és a szavalók, a 12 pont felolvasása – Jókai, beszéd a tömeghez – Vasvári)
- Forradalmi tömeg a Nemzeti Múzeum kertjében a szabad sajtó termékeivel (narrátor, kar)
- A városi tanács előtt (narrátor, kar)
- Táncsics kiszabadítása (narrátor, kar, Táncsics)
- A Bánk bán előadása (narrátor, lemezről a *Hazám, hazám* című ária bejátszása)
- Hirdetmény a forradalomról (narrátor, kar)
- A Szózat éneklésével zárul az ünnepély (énekkar, közös éneklés)

Alább közlünk egy lehetséges forgatókönyv-változatot a fenti szempontoknak megfelelően. Alapvetően az élőszóra építünk, a lehetőségeknek megfelelően azonban bátorítjuk kollégáinkat a rendelkezésükre álló technikai eszközök használatára (hang, fény), mi itt ezzel csak a legszerényebb módon élünk.

A zene (Sorsszimfónia) egyre halkul, majd elhallgat.

Narrátor: *(Jól látható helyen, de oldalt ül az íróasztal mögött, arccal a közönség felé. Lúdtollal ír, írását hangosan olvassa.)*

Kedves Grófom!

Mily csudák történnek itt Pesten! Március 15-ét írunk. Bár Táncsics börtönben van, az ifjak forradalomról beszélnek a Pilvax kávéházban, ahol gyakran találkoznak. Petőfi magasztos költői eszmékbe merült, Jókai a jövődőről forgatja elméjét, Vasvári kebelében éledezik a remény. Egyszerre váratlan esemény történt! Vasvári olyan izgatott lett, hogy miközben Petőfi törbotjával játszadozott, hirtelen kirántotta azt, és a falnak dobta. A tör Bécs irányába fűrődött a falba. Erre mindnyájan elámultak, és e véletlent a szerencse jelének tartván tette szánták magukat. Már kora reggel 8 órakor izgatott csoportosulást lehetett látni, akik valamilyen falragaszt olvastak.

Emlékhely: Pilvax a térképen

Kar: *(Izgatott morajlás, mozgás, ágaskodás oldalra fordulva, vagy háttal a közönségnek, miközben elhangzik egy-egy hevült mondat a 12 pontból, például: „Mit kíván a magyar nemzet? Felelős minisztériumot Pesten! Közös teherviselés. Egyenlőség, szabadság, testvériség!” Majd a tömeg lassan, halkuló morajjal elcsendesedik.)*

Narrátor: Egyszerre előlépett Jókai, és felolvasta a teljes proklamációt, el nem tudja képzelni kedves grófom, hogy milyen kitörő tetszéssel fogadták.

Jókai: *(Az ifjak közül lép ki, és felolvassa a 12 pontot. Hatáson, mozgósító, erőt és bizakodást sugárzó lelkesedéssel, hiszen ez kiáltvány!)*

Kar: *(Viharos tetszésnyilvánítás, éljenzés, sapkák a levegőben...)*

Narrátor: Na és Petőfi, micsoda tetszetős külső! A tömeg elé lépett, s, óh Grófom, ha látta volna, mily magávalragadó lelkesültséggel szavalta el Nemzeti dalát! Párizs, Bécs, Milánó, mind, mind irigyelte volna e lánglelkű költőt a magyaroktól! Minden kebel egyszerre tűzokádó hegygé vált, s nem volt, ki a vers utósortait fennhangon utána ne mondta volna!

Petőfi: *(Az ifjak közül lép ki. A Nemzeti dal első versszakát mondja el.)*

Szavalók: *(Felváltva szavalják a versszakokat a másodiktól kezdve.)*

Kar: *(Ismétli a Narrátor által leírt módon a refrént.)*

Narrátor: A tömeg egyre nőtt, és megindult az egyetemek felé, az orvosi, a mérnöki, majd a jog tudományát tanuló diákokhoz, mindnyájukat felszólítván a csatlakozáshoz. Mit felszólítván! Jöttek azok szeplőtlen lelkük szent tűzével, és elhatározták a sajtó szabadságának azonnali megvalósítását.

Emlékhely: egyetemek (a mai jogi kar épülete) a térképen

Narrátor: Rámenvén a Hatvani utcára, nyomban a Landerer és Heckenast nyomdája előtt termettek. Itt Vasvári előállt a követeléssel: ne legyen többé cenzúra!
Oh, mily nagyszerű idők, mily nagyszerű emberek!

Emlékhely: Landerer és Heckenast nyomdája a térképen

Vasvári: *(Az ifjak közül lép ki.)*

Nyomtassuk ki önként a 12 pontot és a Nemzeti dalt! Vegyük a nyomdát a nép védelme alá! Kívánjuk a sajtó szabadságát és a cenzúra eltörlését!

Kar: *(Éljenzés, „Hurrá! Hurrá!” bekiabálások egyszerre több hangon.)*

Narrátor: Egész nap szakadatlanul hullott a eső, más országokban eltakarodott ilyenkor a nép mozgalmi helyéről, a magyar hősi kitartással bírta a zuhanyozást, s már délután két óra után nagy csapat gyűlt össze a múzeum lépcsőin és udvarán, ahol a nyomtatvány-kiosztók előbb egyenként adogatni kezdték a kinyomtatott 12 pontot és Petőfi Nemzeti dalát. De csakhamar ostromlott várként megrohanván csomónként magasra feldobálták és úgy szórták a lelkesült nép közé.

Kar: *(Fennhangon kórusban olvasnak a 12 pontból néhányat, ezúttal mást, mint az elején, például „Évenkénti országgyűlést Pesten!”, „A politikai foglyok szabadon bocsáttassanak!”, „Unió Erdéllyel!” És többször skandálják kórusban a Nemzeti dal refrénjét.)*

Narrátor: Ezután a múzeum nagy lépcsőzetéről elvonult a sokaság a Városháza felé. Itt Jókai és Petőfi által előadták kívánságait. Persze, ahogy Petőfi igen szellemesen mondta „a nagyméltóságú Helytartótanács reszketett és félni méltóztatott”, s amikor a városi tanács épületének ablakán felmutatták pecséttel ellátva a 12 pontot, a roppant néptömeg viharos éljeneket hangoztatott.

Kar: *(Lelkes éljenzés.)*

Emlékhely: Pesti városháza épülete

Narrátor: És ekkor következett a nap egyik megrendítő eseménye. Elindultak Stancsics Mihályért, ki a budai várban „a nép szava isten szava” szabadon írása miatt foglyoskodik, hogy tüstént szabadon bocsáttassék. S máris harsány éljenek hasíták a léget Stancsics érkezését jelezvén, aki azonnal szólt is a sokasághoz. De mily megrendítő volt, kedves Grófom, én is elérékenyültem e jelenet láttán.

Emlékhely: Táncsics budai börtöne

Kar: *(Viharos éljenzés! Bekiabálás: „Teljesült a kívánság, hogy a politikai foglyok szabadon bocsáttassanak!”, „Éljen Táncsics!” Az éljenzés egyre halkul, majd néma csend lesz, amikor megszólal Táncsics.)*

Táncsics: *(Az ifjak közül lép ki, a tömeg közepére. Fáradt, elgyötört hangon beszél, arckifejezése mély fájdalmat tükröz.)*

Nem érdemltem én ezt a lelkesült fogadást, szegény paraszt ember, hisz nekem igen csekély érdemem van...

(Kis szünet, csend, a többiek arcán várakozás.)

...míg ott ültem a börtönben, három gyermekem temették el, idősebb fiam nem tudván kimondani az S betűt mindig Táncsicsnak hívott, urak, erre figyelmeztetem önöket.

Narrátor: *(Táncsics a tömeg kíséretében visszaáll a helyére, a kar tagjai szintén.)*

Láttam, hogy sokan megütközve néztek, azt hitték, tán elméje megháborodott, mire Nyári alispán figyelmeztette a közönséget, hogy a kiszabadultnak szüksége van nyugalomra, ezért elkísérték őt családjá körébe. A megilletődött tömeg gyorsan magá-

hoz tért, és boldog izgalommal fogadták az ifjak döntését, amelyet Petőfi és Vasvári társaságában Jókai tolmácsolt.

Jókai: *(Az ifjak hárman előlépnek, Jókai megszólal.)*

Sándor és Pál barátommal és a többiekkel afeletti örömmünkben, hogy Pestváros lakosai hazafi buzgóságuknak oly szép tanújelét adták, s oly szép eredményeket létesítettek, elhatároztuk, hogy kivilágítással kívánjuk az örömnappal nevezetes eseményeit megünnepelni. Ússzanak fényárban a város középületei, s tűzessék föl a városháza tornyára a nemzeti zászló!

(A terem világossá válik, és a térképet kezelő magasba emeli a trikolórt.)

Narrátor: A pesti nép már mind ott tolongott, és óriási ovációval fogadta a bejelentést. Nem lehet leírni az örömmámort, amely magával ragadta e tengernyi embert! Soha nem fogom elfelejteni e magasztos élményt, amit itt átéltem. Méltóképpen fejeződött be a nap, a színházban a Bánk bán előadását láthattuk, Jókai felesége, a híres színésznő, Laborfalvy Róza alakította Gertrudist.

Emlékhely: Nemzeti Színház

Zene: Hazám, hazám ária (magnóról)

Narrátor: Másnap éppen indulóban voltam, kinéztem az ablakomon, látom hát, hogy a falakon olvasható hirdetemény előtt ismét tolongtak az emberek. Nocsak, mi lehet ez, gondoltam magamban, lesiettem, az emberek közé vegyültem. Valaki fennhangon olvasta a kiplakátolt szöveget. Ezt hallván az én szívem is megtelt boldogsággal.

Kar: *(Egyikük kezében papírlap, arról olvas hangosan, lelkesen, a többiek éljeneznek. Közben megszólal Beethoven Örömmódája először halkán, majd egyre erősebben.)*

Pestváros közönsége nevében alulírott szerencsések hivatalosan értesítjük a magyar nemzetet, hogy ami más országokban polgárvérbe került, azt 24 óra alatt békés és törvényes úton kivívta az egyetértés.

(„Éljen!”, „Vivat!” bekiabálások)

A városi tanács a választó polgársággal egyesülvén megértette annak keblében ápolt hazafiúi óhajta-sait, és egy szívvel, egy akarral magáévá tette, a 12 pontot az országgyűléshez intézendő kérelme-zésként aláírta!

(Lelkes, hangos, majd egyre halkuló éljenzés, közben „Győzött a forradalom!” bekiabálások. Zene vége.)

Narrátor: Kedves Grófom, ezzel zárom kissé zaklatott sorai-mat! De hát ritkán adatik meg az ember életében nagy idők tanújának lenni, amikor nagyot fordul a világ.

Őszinte híve, báró Budaváry

Kelt Pesten, 1848. március 15-én

Ezután hangzik el a Szózat (az énekkar és a hallgatóság közös elő-adásában), majd következik az elvonulás az ünnepély helyszínéről.

6. Ajánlott forgatókönyv középiskolai ünnepélyhez („B” változat)

Helyszín	színházterem, esetleg tornaterem színpad (játéktér) területe: minimum 40 m ²
Időtartam	35-40 perc
Közönség száma, életkora	terem befogadóképességétől és a hangosítás szín-vonalától függő létszámban, 14–18 éves korosztály
Szereplők száma	17 fő + tánckar
Eszközsükséglet	vetítógép, vetítövászón, helyszínek képei; fény- és hangtechnika, zene; asztalok, székek
Felmerülő költségek	Számottevő költség csak a korhű jelmezek köl-csönzése esetén jelentkezik.
Előkészületek időtartama	3-4 hét
Üzenet	A kor követelményei felismerésének képességét, az egyetemes haladás, megújulás és korszerű-södés tettvagyát ünnepeljük, mint örök érvényű társadalmi értékeket.

6.1 Színpadkép

Minthogy jeleneteket adunk elő, a színpadképnek az adott helyszínt kell mutatnia. E megjelenítésnek igen sokféle változata lehet, attól függően, hogy milyen eszközök és egyéb feltételek állnak rendelkezésre. A legegyszerűbb eljárás a valamennyi tankönyvben megtalálható rajzos ábrák háttérként való nagyméretű kivetítése (másolata) s néhány szükséges tárgy, kellék elhelyezése. Ez utóbbiakat a jelenetek leírásakor konkretizáljuk. Minden más dekorációs elem felesleges, sőt zavaró lehet. Fény csak a szereplőkre essék, a teremben ne legyen világítás. A technikai megoldások, a kivitelezés intézményfüggő.

6.2 Kosztüm

Igen szerencsés helyzet, ha van pénz korhű jelmezek kölcsönzésére, viselettörténeti jelentőségén túlmenően, rendkívül hatásos, felkelti az érdeklődést, figyelemre készíttet, a szereplőket is motiválja, előadásmódjukra hat. Más, valószínűleg kivitelezhetőbb mód a kor viseletéhez hasonló öltözék készítése meglévő ruhadarabokból, lábbelikből, kiegészítőkből a tanulók és a szülők bevonásával. Ennél is egyszerűbb a sötét nadrág, illetve szoknya, a fehér, kokárdával ékesített ing, illetve blúz valamennyi szereplő viseletként, kivéve a tánckar leány szereplőit, akik tarka ruhákban adják elő a táncjelenetet.

6.3 Tartalom, szereplők, nyelvezet

E variációhoz is eredeti dokumentumokat használjunk. Birányi Ákos munkája mellett igen jól használhatóak Petőfi: *Napló*, Tánccsics: *Életpályám* című művei, valamint Spira György rendkívül sok korabeli forrást tartalmazó írása.

Középiskolában már bátrabban ragaszkodhatunk az eredeti nyelvezethez, hiszen a veretes stílus még inkább reprezentálja az ünnepegyességet. Alább közölt összeállításunkban válogattunk a nap eseményei közül, nem törekedtünk a teljességre. Képek dramatizált változatát adjuk közre, azokét, amelyek az európai értelemben vett modern, polgárosuló magyar nemzet születése irányába mutattak, amikor a kor történelemformáló személyiségei képesek voltak európai méretekben gondolkodni, s a nemzet történelmét a kor követelményei alapján kísérelték meg alakítani.

A következő képekben, szerepekben gondolkodtunk:

A szereplők kiválasztásának lényeges szempontja, hogy alkatuk megfeleljen az általuk megtestesített személy képekről ismert kül-

sejével (például Petőfit nem alakíthatja magas, erős, kisportolt fiú). Mértéktartó maszkirozás nem árt, különösen, ha jelmezes az előadás, egyébként nem feltétlenül szükséges.

- Kora reggel a Pilvaxban (Petőfi Sándor, Szendrey Júlia, Jókai Mór, Vasvári Pál)
- Landerer és Heckenast nyomdájánál [kar (10 fő, többségében fiúk), Jókai Mór, Petőfi Sándor, Vörösmarty Mihály]
- A városi tanácsnál (kar, Vasvári Pál, Rottenbiller Lipót, Klauzál Gábor)
- Győzelmi mámor, *táncjelenet* [tánckar (10 fő, fele fiú, fele leány; Beethoven: Örömóda vagy Kodály: Psalmus Hungaricus művének részletére táncolnak)]

6.4 Az előadás szöveggönyve

1. szín: Kora reggel a Pilvaxban

Háttérkép (a már jelzett módon): a kávéház belső ábrázolása („PILVAX” felirat)

Kellékek: asztalok, székek lehetőleg a korhoz közeli stílusban, régebbi bútorokból összeválogatva, papírlapok, lúdtoll, bot törrel a végén. (Vigyázzunk, hogy a tör használatakor a szereplők megfelelő irányban helyezkedjenek el!)

Látvány: fény a szereplőkön

A kar tagjai egy-egy helyen hármas-négyes csoportokban egymás között izgatottan halkán beszélgetnek, csak egy-egy szó érthető, például „önkény”, „forradalom”, „kivívjuk”.

Középen a figyelem fókuszában Szendrey Júlia ül és jól látható kokárdát varr, Petőfi, Jókai, Vasvári az európai mozgalmakról beszélgetnek emelt, felindult hangon.

Vasvári: Rakéta gyúlt ki Európában, mely olasz, francia, német honból most ide ére. Zászlajukon a szabadságot, egyenlőséget, testvériséget hirdeték. Recsegropog őfelsége, a császár birodalma. Mi mikor cselekedénk?

Jókai: *(le s fel járva töprengő hangon)*

Elmémet a jövőendő gondjai veszik körül.

(rövid szünet, majd hirtelen megáll, ijedt arccal tekint körül)

Hát ha ágyuk durrogását fogjuk hallani, mit fogunk csinálni? Hiszen mindenütt polgárvér folyék! Mi nem, nem akaránk ezt, csak a békés utat választánk!

Vasvári: *(Petőfi törbotját forgatja kezei között, majd hirtelen Jókai szavaira kirántja a tört, és a padló felé hajítja.)*

Íme, nézzétek!

(rámutat a törre)

Ez Bécs felé fűrődék a földbe!

(Mindenki köré sereglik, a kar tagjai is.)

Hihetetlen! Én ezt szerencsejelnek tartám!

(éljenzés, hurrázás)

Petőfi: *(előbbre lép)*

Barátim! Ha már Bécsben is felkele a nép, ne várjuk meg a József-napi vásározás nevezetes napját, nehogy a késlekedés miatt históriánk korom lapjára kerüljünk, ne díszvacsorát rendezzünk, hanem forradalmat! Én már néhány sort papírra veték, hallgassátok, Barátim, íme:

(Lelkesen szavalja Nemzeti dala első strófáját, erőteljesen, szinte kiabálva a refrént.)

Szendrey J.: *(Férfjébe karolva, örömtől sugárzó arccal felé fordulva, feltűzi az elkészült kokárdát, és buzdítva mondja.)*

Hát induljunk akkor a forradalom csarnokából a forradalom piaczára!

Jókai: *(Most már nyoma sincs az aggodalmának, ő is szárnyal.)*

A sajtó szabadságát kívánjuk! Menjünk a nyomdához! Irinyivel szavakba öntém már a proklamációt!

(felmutatja papírlapon)

Mindenki: *(kiabálva)*

A nyomdához! A nyomdához!

(Közben az asztalokat és székeket gyorsan a játékter szélére, illetve mellé hordják.)

2. szín: Landerer és Heckenast nyomdájánál

Háttérkép: a Landerer-nyomda, előtte a tömeggel (az ismert rajz a „Landerer és Heckenast” felirattal kivetítve)

Kellékek: a 12 pont papírlapokon 10-15 példányban

- Vasvári: *(felmutatja a papírlapokat)*
 Polgártársim! Íme a szabad sajtó első lapjai! Önként kinyomaták a nép nevében!
(Szétszórja, osztogatja a jelenlévők között. Éljenzés.)
- Vörösmarty: *(kilép a többiek közül, izgatott)*
 Örömmel telt meg kebelem, ahogy látám az események ily kedvezőre fordulását, a meghatottság elemében nyomban ily gondolatokat szüle:
(elszavalja a Szabad sajtó című versének első versszakát)
 „Kelj föl rab-ágyad kőpárnáiról
 Beteg, megsibbadt gondolat!
 Kiálts fel érzés! Mely nyögél
 Elfojtott, érző szív alatt.”
(Éljenzés a tömeg részéről, majd előlép Jókai, csend lesz, a tekintetek rá szegeződnek.)
- Jókai: Imé, itt a proklamáció! Mit kíván a magyar nemzet?
(Figyelemfelhívó, nyomtatékos a kérdésfetevés, pillanatnyi csend, feszült várakozás az arcokon, majd fennhangon, érthetően olvassa a 12 pontot, minden pontnál meg-megállva, közben és a végén viharos tetszésnyilvánítás, lobogtatják a papírlapokat.)
- Petőfi: Halljátok hát, polgártársim! Talpra magyar...
(Szépen, érthetően artikulál, nem csak mondja, hanem hatásosan szavalja végig a verset, felfokozva a tömeghangulatot, a kar skandálja a refrént!)
- Vasvári: *(Felemeli a kezét, csendre int.)*
 Most indulhatánk a városházához! Lássuk, mit szólnak az urak a nép kívánalmaihoz!

3. szín: A városi tanácsnál

Háttérkép: az ismert kép a városházával és előtte a tömeggel kivétítve, a kar tagjai úgy helyezkednek el, hogy szinte a képen látható tömeget egészítik ki.

Kellékek: a meglévő papírlapokon a proklamáció és a Nemzeti dal minden szereplő kezében

(Rövid várakozás alatt beszélgetés a tömegben, nyüzsgő, zsongó hangszín, közben hasonlóan az első jelenethez néhány elszánt szófoszlány, szó hallatszik, például „el kell fogadtatni”, „nem engedünk”, „szabadság, egyenlőség, testvériség” jól hallható felkiáltások. Ezek után lép elő Rottenbiller Lipót polgármester.)

Rottenbiller: Pesti Polgárok! A tekintetes tanács által felhatalmazva hadd szólék néhány szót az összegyűltekhöz!

E tárgyról folyt a vitatkozás, de a tanács tagjai egyként gondolák, hogy nem szabad Pestnek hátramaradni a többi európai mozgalmaktól, nehogy egykor bélyeget süssön rá a história, ahogy Táncsics mondá „a nép szava isten szava”, íme, itt vala aláírásunk pecséttel nyomatékosítva, készen a tekintetes rendek általi elfogadásra, és őfelsége, a Császár szentesítésére.

(Hatalmas üdvrivalgás. „Győzött a forradalom Pesten!”, „Kivívtuk jogainkat!”, „Éljen!”, „Hurrá!” bekiabálások, a Nemzeti dal refrénjét ismétlik, majd ez fokozatosan halkul, elcsendesül.)

4. szín: Győzelmi mámor

Háttérkép: marad az előző

Kellékek: nagyobb – kézvédővel ellátott – gyertyák a tánckar minden tagjának

(A színpad megvilágítása fokozatosan alábbhagy, a tömegéjlenzés halkulásával egy időben, majd elsötétedik, a teremben sincs még világítás.)

Gyertyával a kézben lassan bejön a tánckar, közben megszólal a zenei bejátszás, és elindul a gyertyás körtánc.

Az Örömmódát javasoljuk, a IX. szimfónia történeti háttere miatt, és azért is, mert viszonylag egyszerű gyorsuló-lassuló körtáncot lehet hozzá koreografálni.)

Az előadás a kivilágított teremben a *Himnusz* közös eléneklésével ér véget.

7. Ellenőrző lista

- Szervezői csapat felállítása
- Célok és az ünnep üzenetének meghatározása
- Forgatókönyv elkészítése
- Szereplők kiválasztása
- Feladatok, felelősök kijelölése
- Szükséges kellékek, dekorációs anyagok beszerzése
- Szövegek kiosztása a szereplőknek
- A mozgás betanítása
- Próbák
- A gyerekek érzelmi ráhangolása (rendrakás, plakátok, dekorációk)
- Színpad és nézőtér berendezése
- Hang- és fénytechnika felállítása
- Műsor lebonyolítása
- Helyszín visszarendezése
- Az ünnepély értékelése a szereplőkkel (és a közönséggel)
- Az ünnepély értékelése a szervezőkkel
- Dokumentálás

Az Ön jegyzetei, kérdései*:

A
2.3
22

* Kérdéseit juttassa el a RAABE Kiadóhoz!

Szabadidő-kalauz – 2006. február